Адаптивна модернізація Національного комплексу «Експоцентр України»

Анатолій Бугров, PhD, асистент [1] (ORCID: 0000-0001-6986-1595),
Євгеній Бородавка, проф., д-р.техн.наук[1] (ORCID: 0000-0002-7476-9387)

[1] *Київський національний університет будівництва і архітектури, м. Київ, Україна*

АНОТАЦІЯ

У тезі розглянуто підходи до адаптивної модернізації Національного комплексу «Експоцентр України» (ВДНГ) з урахуванням його історико-архітектурної спадщини. Запропоновано інноваційні рішення, зокрема впровадження нових функцій і технологій, які раніше не застосовувалися, з метою підвищення привабливості комплексу, а також його соціальної та комерційної ефективності.

Ключові слова: адаптивна модернізація, цифрова платформа, мультифункціональність.

1. ВСТУП

Національний комплекс «Експоцентр України» є великою історичною територією виставково-паркового типу, що потребує осучаснення просторової організації та інженерної інфраструктури. Сьогодні він виконує роль багатофункціонального громадського осередку, однак частина публічних просторів використовуються епізодично, мають бар'єри доступності, зношені покриття та застарілі сценарії користування. Підходи модернізації мають поєднати збереження ансамблю та ландшафту, інтеграцію з міськими пішохідними і велозв'язками, цілорічну придатність до подій різного масштабу, безбар'єрність і енергоощадність. У цьому контексті доцільним є застосування адаптивних рішень, що дозволяють гнучко змінювати конфігурацію і функції просторів залежно від попиту, сезонності та програм подій. Такий підхід підсилює суспільну цінність території, водночас відкриває можливості для комерційної життєздатності за рахунок стабільної подієвої активності та нових сервісів.

2. МЕТА

Сформувати архітектурно обґрунтовані поради до модернізації ВДНГ, що поєднують збереження автентичності ансамблю з гнучким перепрофілюванням павільйонів і відкритих зон, інтеграцією у міську мережу маршрутів, упровадженням модульно кінетичних рішень і цифрового управління простором для цілорічного використання та комерційної життєздатності.

3. ОСНОВНА ЧАСТИНА

Національний експоцентр має у своєму розпорядженні розгалужену систему відкритих просторів: головна площа з комплексом монументальних павільйонів, паркові зони (лісопарк, долина навколо озера), мережу алей (центральна Липова алея та ін.), внутрішні двори павільйонів, площі перед входами тощо. Історично ці простори задумувалися для масових виставкових заходів та гулянь. Сьогодні їхній потенціал використовується не повністю або в застарілий спосіб. Багато доріжок і майданчиків мають пошкоджене покриття, старе освітлення, брак елементів благоустрою.

Лише останніми роками розпочато поступову модернізацію: у 2023–24 рр. відремонтовано близько 5146 м² доріг і площ, оновлено освітлення головних алей, встановлено десятки нових лав та урн [1]. Також потрібно ремонтувати конструкції – покрівлі, фасади, фундаменти. Всі ці роботи для одного лише павільйону №1 оцінено приблизно в 20 млн грн [2], що перевищує наявні власні ресурси комплексу. Через обмеженість фінансування багато ділянок ВДНГ залишаються невідремонтованими, що знижує комфорт і безпечність перебування відвідувачів. Деякі зони експоцентру використовуються епізодично, лише під час великих заходів, а решту часу пустують. Просторі виставкові павільйони (№1, 2, 3 тощо) більшу частину року не задіяні або експлуатуються неефективно – у форматі складів чи офісів. Це призводить до простою цінних площ та втрати потенційного доходу.

Водночас існує дефіцит критих багатофункціональних просторів для цілорічного використання – культурних, спортивних, освітніх. Відсутність гнучкості у використанні павільйонів є проблемою: історичне планування (величезні зали без опалення і сучасних зручностей) не відповідає вимогам дрібних та середніх заходів, коворкінгів, студій тощо. Таким чином, потрібно переосмислити функціональне призначення деяких будівель, наповнити їх новим змістом. У випадку ВДНГ йдеться про комплекс заходів, що дозволять зберегти унікальні риси експоцентру (планувальну структуру, історичну архітектуру павільйонів, зелені насадження) і водночас інтегрувати його простори в сучасне життя міста як активну, багатофункціональну локацію

3.1. Збереження спадщини

Історичні павільйони та ландшафт ВДНГ є носіями культурної пам'яті, тому модернізація має проводитися без руйнування цінних елементів. Навпаки, їх слід реставрувати та показати у виграшному світлі, надавши сучасного змісту. Приклад – павільйон №9, який у 2025 р. відкрили 10 травня під час події Кураж як перформанс-простір «КИТ» для проведення концертів, виставок, освітніх заходів та ярмарків. Таким чином, будівля 1950-х рр. отримає нове життя як центр сучасної культури. Аналогічно, інші павільйони можна переобладнати під музеї, галереї, креативні студії залежно від потреб громади та бізнесу. Такий підхід відповідає світовій тенденції адаптивного використання історичних будівель, коли, скажімо, старий завод перетворюють на мистецький центр, зберігши фасади.

Для ВДНГ це означає створення на його базі культурно-інноваційного кластеру, про що ще у 2017 р. задекларовано в Концепції розвитку комплексу [3].

3.2. Гнучкість і мультифункціональність

Принцип мультифункціональності передбачає, що одна й та сама локація може служити і виставковим залом, і конференц-центром, і спортареною, змінюючи конфігурацію обладнання. Тому при модернізації важливо застосовувати модульні та мобільні рішення: розбірні сцени, трансформовані перегородки, складні трибуни, легко змінювані експозиційні стенди тощо. Гнучкість також означає адаптацію до погодних і сезонних змін: бажано, щоб значна частина просторів була придатна для використання взимку та влітку. Для цього впроваджуються обігрівальні елементи (теплові гармати, розігрів покриття для катка тощо) або навіси й тенти від дощу та сонця.

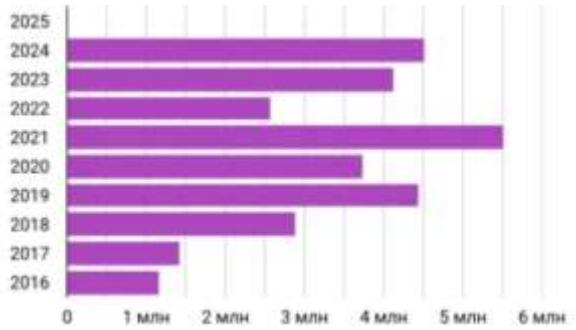

Рисунок 1. Динаміка відвідуваності ВДНГ у 2016–2024 роках (млн осіб) [4]

Чим вищий коефіцієнт використання простору протягом року, тим більш виправдані вкладення в його модернізацію. На ВДНГ вже є приклад — зимовий парк «Зимова Країна», коли частина території (традиційно літньої) взимку працює як парк атракціонів на льоду, ярмарок та резиденція святого Миколая, збираючи понад 1 млн відвідувачів за сезон [1]. Влітку ж ці локації перетворюються на фестивальні майданчики. Такий підхід слід розширювати й на інші зони.

3.3. Інноваційні пропозиції щодо розвитку Експоцентру

Враховуючи проведені дослідження, комерційно привабливою ідеєю може бути збудувати на території ВДНГ новий павільйон-трансформер – інноваційну споруду, що здатна змінювати свою конфігурацію відповідно до потреб заходів. Концепція полягає у застосуванні принципів кінетичної архітектури: секції павільйону матимуть рухомі частини (розсувні стіни, складний дах), що дозволить оперативно змінювати площу та форму внутрішнього простору. В базовому стані це може бути відкритий павільйон-навіс для ярмарків. За необхідності модулі висуваються і змикаються, утворюючи закритий зал для конференцій чи концертів. Трансформація може відбуватися за допомогою гідравлічних механізмів чи роботизованих систем, керованих комп'ютером. Подібні технології апробовані у світовій виставковій архітектурі (Expo павільйони тощо), але в Україні ще не застосовувалися. Крім того, можна реалізувати модульність як постійно діючу виставку інновацій: окремі модулі павільйону надавати компаніям-стартапам чи науковим установам для презентації їхніх розробок (у форматі постійної «виставки досягнень» сучасної України). Орендна плата від резидентів покриватиме витрати на утримання павільйону.

Також корисно було б розробити єдиний мобільний додаток та веб-платформу для відвідувачів і адміністраторів ВДНГ. Ця система в режимі реального часу інформуватиме про заходи, маршрути на території, завантаженість локацій. Відвідувачі зможуть через додаток бачити на карті, які зони більш людні, де є вільні місця на майстер-клас, бронювати квитки, паркування, оренду велосипедів тощо. Для постійних користувачів є можливість створювати персоналізовані розклади. Також платформа забезпечить зворотний зв'язок: залишити відгук про локацію, повідомити про проблему (несправний ліхтар, сміття), ці звернення будуть одразу надходити до адміністрації. Варто зазначити, що подібних масштабних цифрових рішень поки немає на жодній публічній локації України, отже, ВДНГ може стати піонером у цій сфері

Наведені пропозиції поєднують архітектурно-планувальні інновації з організаційними та цифровими рішеннями. Їх реалізація зробить Національний експоцентр своєрідним полігоном новітніх підходів у розвитку публічних просторів. Важливо, що всі ці ідеї узгоджуються з принципом адаптивності: нові елементи доповнюють існуючі, підсилюючи сильні сторони комплексу (територію, архітектуру, популярність), а не вступають з ними в конфлікт. Інноваційність тут є не самоціллю, а інструментом для досягнення головної мети – перетворити ВДНГ на сучасний, живий простір, що еволюціонує разом із містом і потребами суспільства.

4. ВИСНОВОК

Адаптивна модернізація публічних просторів Національного експоцентру України – багатоаспектний процес, що поєднує збереження історико-архітектурної спадщини з її творчим перепрофілюванням під запити сьогодення. В ході дослідження підтверджено, що такий підхід є виправданим і необхідним. Він дозволяє розв'язати накопичені проблеми комплексу і водночас розкрити значний потенціал території для розвитку культури, освіти, бізнесу і туризму.

Список літератури

[1] Допис користувача ВДНГ. Facebook. URL: https://www.facebook.com/100067537931685/posts/991293429798579 (дата звернення: 10.09.2025).

[2] Restoration of Pavilion No. 1 of the National Complex "Expocenter of Ukraine". DREAM. State Single Project Pipeline. URL: https://dream.gov.ua/pip-pipeline/DREAM-UA-130824-4A6BD525 (дата звернення: 10.09.2025).

[3] VDNG_official. Концепція розвитку ВДНГ на 40 років. SlideShare. URL: https://www.slideshare.net/slideshow/40-82983199/82983199 (дата звернення: 10.09.2025).

[4] Мельник К. У 2024 році ВДНГ відвідали 4,5 мільйона людей. The Village Україна. URL: https://www.village.com.ua/village/culture/culture-news/358571-u-2024-rotsi-vdng-vidvidali-4-5-milyoniv-lyudey (дата звернення: 10.09.2025).